

אדרת אליהו

לקט הנהגות והליכות ארחות ותולדות
מרון הגאון החסיד שבכהונה
פה קדוש

רבי אליהו ב"ץ דושניצר זצוק"ל

ר"מ ומשגיח דישיבת לומזיה בחו"ל ובפתח תקוה
בעל "נחלת אליהו"

ותוכו רצוף הליכות קודש והנהגות רבותיו
מרגן החפץ חיים והחזון איש זצוק"ל
כפי שנשמע מפה קדשו ומתוך כתביו

וגלות אליו קובץ

שיח אליהו

הכולל לקט הערות והוספות במשנת רבינו
מתלמידו המובהק מרון הגאון רבי חיים קניבסקי זצוק"ל

מהדורת ברקוביץ

ערוך ומסודר בס"ד

ע"י נתום ב"ר מנשה דוב סילמן
ירושלים התשפ"ד

כל הזכויות שמורות – תשפ"ד

מורשה

מכון הוצאה לאור ועריכת ספרים תורניים

4050960@gmail.com

בעניני הספר ניתן לפנות אל:

נחום סילמן

052-7682413

077-2070305

adratkodesh@gmail.com

עימוד, עיצוב כריכה ושערים

טקסט רץ . הוצאה לאור

— 039-111-444 —

הסכמה ומכתב ברכה
ממרן הגאון רבינו חיים קניבסקי זצוק"ל

מתלמידי רבינו בישיבת לומזה, ומסדר חידושי תורתו לדפוס

בעזה"ת חודש כסלו תשפ"ב

חזית איש מהיר במלאכתו מלאכת שמים ה"ה הרה"ג ר' נחום סילמן נ"ו שעלה על לבו ללקח ולסדר מתולדותיו והנהגותיו בקודש ופסקיו של מורי ורבי הגאון הצדיק מוהר"ר אליהו הכהן דושניצר זצוק"ל אשר מרן החזו"א זצוק"ל אמר עליו כי הוא מל"ו צדיקים שהעולם עומד עליהם. וכבר איתמחי גברא בספריו הקודמים אשר נתקבלו בשמחה של מצוה בין כותלי בית המדרש, וכעת הגדיל לרעות בגנים וללקוט שושנים נחמדים מזהב ומפז יקרים, וניכר עמלו כי רב הוא, ומחזיקנא ליה טיבותא עבור פעלו, והנני לברכו שיזכה לה רבות תורה בישראל מתוך נחת והרווחה בשמחה וטוב לבב, ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת, וזכות רבנו הגה"צ זצוק"ל תעמוד לו להתברך בברכה והצלחה בכל מעשי ידיו לטובה ולברכה.

חיים קניבסקי

(ניתן בראשית מלאכת עריכת הספר בשנת תשפ"ב,
חודשים ספורים קודם שנעלה הענן ונסתלק בסערה השמימה – פורים דמוקפין תשפ"ב)

הסכמה ומכתב ברכה
מרבנינו מרן הראב"ד הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א

Rabbi Moshe Sternbuch

Chief Rabbi

of the Orthodox Rabbinical Courts
Jerusalem

Rosh HaYeshiva- Ramat Bet Shemesh

משה שטרנבוך

ראב"ד

לכל מקהלות האשכנזים

עיר"ק ירושלים ת"ז

ראש הישיבה ברמת בית שמש

מח"ס מועדים וזמנים ושו"ת תשובות והנהגות ועוד

בעזה"ת

ר"ח חשוון תשפ"ג

בשמחה רבה קיבלתי הספר "אדרת אליהו" עם דינים הנהגות והליכות של הגאון החסיד שבכהונה פה קדוש רבי אליהו כ"ץ דושניצר זצוק"ל מח"ס "נחלת אליהו", והוא מלוקט מתוך דבריו בכתב ובעל פה, ובאו בו גם הליכותיהם והנהגותיהם של רבותיו מרגן הקדוש החפץ חיים ורבינו החזון איש זצ"ל, והכל נעשה בחכמה ובמלאכה ע"י האברך היקר ומופלג וכו' ה"ה הרב נחום סילמן שליט"א שכבר אתמחי גברא בספריו הקודמים על גדולי ישראל, ומגלגלין זכות על ידי זכאי ומשמיא קא זכו ליה להשלים את המלאכה, שיש בפרסום הספר ברכה ותועלת מרובה בס"ד.

והנני חותם בברכה שהספר יופץ בבית ישראל, וזכות הגה"ח ר' אליהו דושניצר זצ"ל יעמוד לו לברכה וישועה.

הנני המצפה לרחמי שמים מרובים

דברים אחרים

מאת מרן הגאון רבי מאיר גריינמן שליט"א
בעל "אמרי יושר"

מו"ש אור י"ג כסלו התשפ"ד

שאלני ה"ר נחום סילמן שליט"א אם יש לי מה לומר או להוסיף על מה שבא להוציא לאור דברים מהגה"צ ר' אלי' דושניצר זצוק"ל, הנה אני לא למדתי בפ"ת, ולא זכיתי לקשר אתו ז"ל, אמנם זכיתי לראות פניו פני קדוש וטהור כשהי' בא לשאול שאלותיו קדם דודי מרן החז"א זללה"ה שזכיתי לשמש בקודש בצעירותי עד פטירתו (בשנים שאחרי השואה). וכבר אמרו בשם מרן ז"ל בפטירתו של הגה"צ ר"א ז"ל שהוא מהל"ו צדיקים, וכמדומי' שהח"ח זצ"ל הי' יוצא לקבל פניו כשהי' בא לראדין וידוע שהי' קשור עם הח"ח, ואחרי שלא זכה להמשיך קשריו עם הח"ח, הי' החז"א רבו לברר ספקותיו. והנה כבר כתב מרן ז"ל בחז"א ב"ק סימן י"א סק"כ ז"ל ומי שהוא עשיר בעובדות הראשונים יש בו קדושה יתירה וחכמה יתירה ע"ש. ובודאי שיש תועלת גדולה לדעת צדיק זה ז"ל מה פעל, וידוע שצדקותיו מופלאים מהעובדות הידועים עליו, שאינם לפי מצבינו ודורינו.

— מלפני כחמשת עשר שנים, כ"א אלול, ה'תש"ח, י"ג קלף שלף, ולעסוק בלמד וליקח
מציאות ק"י מלאך אלול, מאיר גדל'ה גריינמן, ראש דתתן התעלה

ה"י אור י"ג כסלו תשפ"ד

שאלני ה"ר נחום סילמן שליט"א אם יש לי מה לומר או להוסיף על מה שבא להוציא לאור דברים מהגה"צ ר' אלי' דושניצר זצוק"ל, הנה אני לא למדתי בפ"ת, ולא זכיתי לקשר אתו ז"ל, אמנם זכיתי לראות פניו פני קדוש וטהור כשהי' בא לשאול שאלותיו קדם דודי מרן החז"א זללה"ה שזכיתי לשמש בקודש בצעירותי עד פטירתו (בשנים שאחרי השואה). וכבר אמרו בשם מרן ז"ל בפטירתו של הגה"צ ר"א ז"ל שהוא מהל"ו צדיקים, וכמדומי' שהח"ח זצ"ל הי' יוצא לקבל פניו כשהי' בא לראדין וידוע שהי' קשור עם הח"ח, ואחרי שלא זכה להמשיך קשריו עם הח"ח, הי' החז"א רבו לברר ספקותיו. והנה כבר כתב מרן ז"ל בחז"א ב"ק סימן י"א סק"כ ז"ל ומי שהוא עשיר בעובדות הראשונים יש בו קדושה יתירה וחכמה יתירה ע"ש. ובודאי שיש תועלת גדולה לדעת צדיק זה ז"ל מה פעל, וידוע שצדקותיו מופלאים מהעובדות הידועים עליו, שאינם לפי מצבינו ודורינו.

דברים אחדים מאת
מרן הגאון רבי אליקים שלזינגר שליט"א
ראש ישיבת הרמה בלונדון, מתלמידי רבינו ביישיבת לומזה

Rabbi E. Schlesinger
45 St Kildas Road
London N.16 5BS
Fax: 020-8800-0279
Tel: 020-8802-6386

אליקים שלזינגער
ר"מ ישיבה הרמה
ק"ק לונדון יצ"ו

לכבוד האברך החשוב הרב נחום סילמן נ"י

סוף סוף קבלתי שם כבודו ואני שומע שעוסק בהוצאת חבורים מרבותינו גדולי הדורות הקודמים, דבר זה יש לו חשיבות רבה, כי הלא זו חובתינו לילך בדרכם של רבותינו ז"ע ובפרט בדור הזה שאחר החורבן האחרון כמעט נשכח המסורת לילך בדרכי רבותינו "שאל אביך ויגדך...", ויהי ה' עמו להצליח.

אני בעניי זכיתי עוד לראות קדושי עליון מרנן ורבנן ז"ע, וכלל ישראל החרדים לדבר ד' שמעו וגם ראו גדולי עולם הגאונים והצדיקים גדולי הדורות, וביניהם זכיתי גם להיות תלמיד קטן מהגאון הצדיק רבי אליהו דושניצער זצ"ל, וידידי כבר יודע שזכיתי להיות שכן לו בבנין הנקרא "בית חפץ חיים" שנבנה כשהחפץ חיים זצוק"ל עמד לעלות לא", אלא מן השמים מנעוהו כידוע, ואז נמסר הבנין הזה שהיה ליד ישיבת לומזה בפתח תקוה, וחדרי ליד חדרו של ר' אליהו דושניצער. לצייר תמונתו כולם ראו שהוא איש קדוש ונורא, אבל הוא דחה כל התנשאות והתהלך כאדם פשוט בלי שום גינוני כבוד וכל פעולותיו היה ללמד תלמידים תורה ויראה, קדושה ומוסר, והנהגה זו גרמה שכל מי שבא במגע עמו בפרט התלמידים הרגישו קרבה רבה, ומעט כבר ראה ידידי בספרי "הדור והתקופה" ויש"כ על זה שהעתיק בחבורו.

פשטותו של רבינו, אמי ספרה לי שפעם דפק בבית אבי בתל אביב ואמר לה אני נוסע לפתח תקוה, אולי אתם רוצים לשלוח לבנכם בישיבה איזה דבר מה שהוא צריך, היא אמרה שכרגע אינה יודעת מה שנחוץ לו, וענה אולי בכל זאת יש משהוא שהוא צריך כגון שיק פוץ, ע"כ.

בכל ערב פורים היה מספר אחר השיעור את המעשה הידועה שבשליחותו של החפץ חיים הלכו כמה ראשי ישיבות להוציא "דיבוק" מאשה אחת (מן הסתם כבודו יודע המעשה הנוראה שכבר נתפרסם בעולם התורה), ואני רק רוצה

ובכן אני מברכו שיצליח בעבודתו הקדושה בברכת כל טוב סלה

א.ת.פ. 8/13.72

נב. אני רוצה להעיר מה שהעקתת בשמי המעשה של מוצאי י"ב הוא טעות, זה היה עם המושגי הגה"צ ר' אבא גראסבארד זצ"ל, כנראה ששמעת זה מאדם אחר. ועוד מה שכתב מה שאמר שהוכיח אותי בצורה זו אינו נכון, הוא לא אמר שום דברים קשים אלא אמר זה לשונו בלשון שאלה "האם שמת לב שיש נשים ואנשים זקנים שלא יכלו לישון". והוא נ"מ גדול כי עיקר המעשה שתוכחת המושגיחים לא היתה בדברים בוטים אלא ברמיזה בלבד. כן היה בזמני והוא דרך החינוך בישיבות. ויכל לראות בסיפרי בסיפורים של ר' אבא וימצא בדיוק מה שאמר.

תוכן הענינים

הנהגות והליכות

ג הלכות הנהגת האדם בבוקר, ציצית ותפילין

שינה לאחר עלות השחר לניעור משנתו/ נטילת ידים מיד ביציאה מבית הכסא/ אמירת דברים שבקדושה קודם נטילת ידים/ אמירת ברכת כהנים ואלו דברים שלאחר ברכות התורה ללא הבנה/ שיעור כיסוי הראש/ כובע המכסה את הראשהוהשערות נראות דרכו/ חינוך לקשירת ציצית/ דין ראשו ורובו בתפילין/ נקב ברצועת התפילין/ חזקת כשרות בתפילין שנתגלו בהם ריעותא/ הידוק ריבוע התפילין ביד/ דין הנוהג ללבוש תפילין מעור אחד ואירע שלא יכל לנהוג כן/ גודל הבתים בתפילין של ראש/ הנחת תפילין של יד במשך כל היום.

ל הלכות תפלה וברכות

שמיעת דברים שבקדושה דרך הטלפון/ סדר התפלה בתלמוד תורה דקלם/ תפלה כסדרה ללא דילוגים/ כתיבה באמצע התפלה במקום שאסור להפסיק בדיבור/ עניית אמן דברכת כהנים בקריאת שמע וברכותיה/ קריאת שמע בקדוק האותיות/ כונה בברכת אבות וביאור המילים/ כוונה יתרה בסיום הברכה/ המתנה לרב שיסיים את תפלתו/ המסתפק אם הזכיר מעין המאורע/ מנהגו בסדר תפלת שמונה עשרה/ נשיאת כפים לכהן העומד בקריאת שמע וברכותיה/ מעבר לפני המתפלל לצורך נטילת ידים לנשיאת כפים/ נשיאת כפים לכהן שלא קראוהו לדוכן/ נשיאת כפים לכהן אבל שקרוהו לעלות לדוכן/ נשיאת כפים לכהן שראה באחד מהקהל שעובר עבירה/ ברכת כהנים בקול רם/ ירידה מהדוכן אחר ברכת כהנים/ עמידה כראוי בפני ספר תורה/ אמירת פסוקי זכירת יציאת מצרים ללא כוונה/ ברכה על זכירת מעשה עמלק/ נתינת מאכל למי שאינו מברך/ ביצה רכה אם דינה כמאכל או משקה/ ברכה על ראת אור אור הברק/ נטילת ציפרנים סמוך לזמן מנחה/ תפלת מנחה קצרה.

פד הלכות שבת

סדר חליצת מנעלים לכבוד שבת/ המדלג בשבת בתפלת אמירת ופרוס עלינו/ אמירת ויכולו לאחר התפלה/ מחאה על חילול שבת/ ניעור בגד שחור מן האבק בשבת בנחת/ ברירת חלק מפסולת האוכל/ שיעור בורר לאלתר/ איסור מקח וממכר בשבת/ ריקוד בשבת/ אמירת וידוי בשבת/ טלטול כלי שמלאכתו להיתר שלא לצורך/ טלטול במקום שיש עירוב וטלטול כלאחר יד/ הכנה בבין השמשות לצורך שבת ולצורך מוצאי שבת/ מי שלא שמע כמה תיבות מההבדלה/ אמירת פיוט 'המבדיל' במוצאי שבת.

קטו הלכות מועדים

נטילת תרופות ביום טוב/ הוצאה שלא לצורך בחול המועד/ בדיקת חמץ בכיסי הבגדים/ בדיקת חמץ שדעתו למכרו לגוי/ שתיית מים בחג הפסח ממי בורות שזרקו בהם חמץ/ קנין במצות ויין למתארח בליל הסדר/ דין חולה ומחוסר שינים שאינו יכול לאכול מצה/ הקדמת ספירת העומר לתפלת ערבית/ ספירת העומר בלא כוונה/ אמירת סדר יום כפור קטן בערב ראש חודש אלול/ התרת נדרים בערב ראש השנה ע"י בחור שלא נתמלא זקנו/ מצות אכילה בערב יום הכפורים/

ארחות ותולדות

פרק א: צור חוצב רנג

זה ספר תולדות א"ד/ם/ וא"ד יעלה מן הארץ/ ושם האחד אליעזר/ יסוד ישיבת לומזה/ דולה ומשקה/ גולה למקום תורה/ ר' אלי' לוקניקר/ בדרכי קלם/ הרבה למדתי מרבתי/ ותעש בחפץ כפיה/ עזר כנגדו.

פרק ב: 'מי האיש החפץ חיים' רפא

רבינו במחיצת מרן החפץ חיים/ כלך לך אצל קדשים/ בצילא דמהימנותא/ כמים הפנים לפנים/ הוא היה אומר/ בין לבן ליעקב/ כבה נר ישראל/ במחיצת מרן החזון איש/ 'מעשה איש ופקודותו ועלילות מצעדי גבר'.

פרק ג: מעשה ברוח אחת... . שב

לשמוע את הקולות/ והאלקים עשה שיראו מלפניו/ כבוד אלקים הסתר דבר/ יש דין ויש דיין.

פרק ד: ללמוד וללמד שיז

הרבצת תורה בוי"ד/ כי השתות יהרסון/ תקופת סמילוביץ/ גולה אחר גולה.

פרק ה: בפלטריין של מלך שכג

מדחי אל דחי/ הכנות מעשיות/ אור חדש על ציון/ בית צדיקים יעמוד.

פרק ו: באהלי שם שלא

אכסניה של תורה/ מסכת הרבצת תורה/ דגל ראובן/ מבצר התורה/ שימה בפיהם/ עומד מן הצד/ מכה על קדקדם/ מוסרי אליהו/ החזק במוסר אל תרף/ איש מוסריו הקשיבו כמהים/ כאשר ישא האומן/ סדר היום/ רגש האחריות/ עצתו אמונה/ הדרת אליהו/ ימין מקרבת.

פרק ז: משובב נתיבות שנ

עצותיו והדרכותיו לתלמידיו/ רב ותלמיד/ תורת חסד/ מעל לדרך הטבע/ כח ההיקף/ רסיסי אורה/ באהבתה תשגה תמיד/ בעמל וביגיעה/ סם חיים/ וקוי ה' יחליפו כח/ כל חפצים לא ישוו בה/ משרת רבנות/ דע מה שתשיב/ דרך אמונה בחרתי/ אין רע יורד מלמעלה/ איש לפי מהללו.

פרק ח: שערי קדושה שסו

מלאך ה' צבאות/ אשרי מי שראה פניו/ ויראו ממך/ קדוש יאמר לו/ צניע ומעלי/ לענוים יתן חן/ דירת עראי.

פרק ט: פה קדוש שעו

קדשוהו שמים/ ברוחו פי שנים/ מגיד לאדם מה שיחו/ כח הדיבור/ שומר פיו ולשונו/ יצא המרצע מן החורין.../ שפת אמת תכון לעד/ ותגזור אומר ויקם לך.

פרק י: מארי דחושבנא שפו

וחישב עם קוניהו/ מעשה ולקחו/ חשבוננו של עולם/ לרגעים נבחן/ נותן לב להביא כפרה על שגגתו/ שימו לבבכם על דרכיכם/ לפשט עקמומיות שבלב/ והייתם נקיים/ תכלית החיים/ קול הקורא קדוש אלול/ הימים המקודשים.

ב. הזהיר ליטול ידים מיד ביציאה מבית הכסא, כי בבית הכסא שורה רוח רעה וראוי לסלקה במהרה^ב.

יד אליהו

וכמו"כ דנו גדולי האחרונים, בנעור כל הלילה והגיע זמן עלות השחר, האם יכול ללכת לישן קודם שיקרא קריאת שמע. וב"לקט הקמח החדש" (סימן פט ס"ק סו) הביא בשם ספר "עטרת ראש" עמ"ס ברכות (ט), דאסור ללכת לישן משהגיע זמן קריאת שמע קודם שקורא. ועיי"ש דכתב דכל שהעמיד שומר להקיצו או שהעמיד זייגע"ר שמצלצל [שעון מעורר] ומכיר בעצמו שמעוררו, שרי.

ושו"ר בספר "טוב החיים" להגאון רבי חיים טור אב"ד קאלליטש (וילנא תרל"ג, סימן ח), שהביא דברי העטרת ראש שכתב, שכשם שאסרו לישן קודם ערבית, כך אסור קודם שחרית אם כבר הגיע עמוד השחר. וכתב הרהמ"ח שיוצא מדבריו דבר חדש אשר אין נוהגים כן, שרבים וכן שלמים יושבים בסעודות בלילות הקיץ ונמשכים עד עלות השחר כמעט, וכולם הולכים אז לישן, וישראל בני נביאים הם, ובודאי שלא נכשלים כולם באיסור זה. ומה שהוכיח העטרת ראש מתפלת ערבית אינה ראייה כלל, כי בלילה גם אם ימסור שינתו לאחרים ערבך ערבא צריך, אבל ביום אחר עלות השחר, שרובא דרובא קמים ממיטתם, בודאי שיקיצו אותו קודם שיעבור זמן קריאת שמע עכ"ד.

ב. תלמידו הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זלה"ה - "במסילה נעלה" (הלכות הנהגת האדם בבוקר, אות יג). וז"ל: "מו"ר הגר"א הכהן דושניצר זצ"ל היה מזהיר ליטול ידיו מיד בצאתו מבית הכסא, כי בבית הכסא שורה רוח רעה וראוי לסלקה במהרה" עכ"ל.

וב"שלמי תודה" (סוכות, עמ' רפ) מובא, שהגאון רבי אליהו ברוך קמאי אב"ד מיר שאל את הגר"י סלנטר, אם הוא מתעורר לאחר עלות השחר ורוצה להמשיך לישן עוד אם מותר לו, ואמר לו הגר"י ס' דכיון שניעור פסקה שינה קמייתא, וכשם שמשום חובת קריאת שמע אסור להתחיל בשינה לאחר עלות השחר, כך גם זה הוי כמתחיל השינה מעכשיו. והוא ז"ל החמיר על עצמו מאז כשהיה מתעורר לאחר עלות השחר, שלא חזר עוד לישן, אלא נטל את ידיו וישב ללמוד עד שהגיע זמן התפלה. והעיד על עצמו, שמהלימוד הזה שלמד כל לילה אחר שהתעורר משנתו, נעשה הוא לגברא רבה. [ועוד ראה כיו"ב ב"תשובות והנהגות" (ב, סימן נב) שכתב ששמע מהגה"צ רבי מאיר חדש, שהעיד בשם הגאון רבי אליהו ברוך קמאי אב"ד מיר, שאמר על עצמו שזכה למה שהגיע בזכות שהעלה הלכה למעשה שאסור לישן אחרי עמוד השחר עד שמתפלל, ולכן קם מוקדם מאד ולא הלך עוד פעם לישן, רק עסק בתורה בהתמדה נפלאה עד שהתפלל]. אולם ראה להגאון רבי מאיר גריינמן שליט"א ב"דינים והנהגות" למרן החזון איש (פרק ד אות יד) שכתב: "המתעורר לפנות בוקר אחר שהגיע זמן קריאת שמע ועדיין חפץ להמשיך לישון, אמר דרשאי". ובתשובות והנהגות שם הביא מש"כ בשם החזו"א והוסיף: "ושמעתי שהעובדא היה עם הגאון ר"ש קוסובסקי זצ"ל, וטעמו היה משום דחשיב התחילו בהיתר, דכשהוא במטתו עדיין חשוב כעסוק בשינה"^א.

שיה אליהו

א. כתב הגר"ק ב"ספר הזכרונות" - הנהגות ופסקי החזו"א (כת"י): "כשמתעורר לפנות בוקר אחר שהגיע זמן ק"ש ורוצה להמשיך לישון, אמר [החזון איש] שאין חייב להפסיק ולקרות קריאת שמע.

מ. הצטער על מנהג המקומות שביטלו את חזרת התפלה במנחה, אבל לא ביטל הנהגה זו אפילו בישיבתו^י.

יד אליהו

י"ח במנחה כמו בשחרית, אבל הספרדים שאין כן בשערות לא שייך כל הני סברות. ודו"ק.

י"ח במנחה כמו בשחרית, אבל הספרדים נהגים שלא לחזור התפלה, אלא השליח צבור מתפלל עם הציבור תפלה אחת בקול רם ואומר קדושה עמהם, אבל מנהג האשכנזים לחזור התפלה במנחה הוא הנכון. וכ"כ הרמב"ם והטור והכל בו. וכן הנהיגו כל גאוני הדור שלפנינו בעיר צפת ת"ו, וגזרו נידוי לעבור על תקנתם" עכ"ל. [ובגודל מעלת החזרה יעויין ב"בן איש חי" (שנה ראשונה, פרשת תרומה אות ב) שכתב: "דבחזרת התפלה חוזרים ונעשים כל התיקונים שנעשו בתפלת הלחש, אלא שהחזרה היא מגעת במקום עליון וגבוה יותר ממקום דמגעת שם תפלה דלחש"].

ובעת שהשעה דחוקה פסק בשלחן ערוך (או"ח סימן רלב סעיף א): "אם השעה דחוקה, יתפללו בלחש ואח"כ יאמר שליח צבור מגן ומחיה ויענה קדושה ומסיים האל הקדוש, אם אין שהות ביום לגמור י"ח ברכות". וכן פסק הרמ"א (או"ח סימן קכד סעיף ב): "וכן אם הוא שעת הדחק, כגון שירא שיעבור זמן התפלה, יוכל להתפלל מיד בקול רם, והצבור מתפלל עמו מלה במלה בלחש, עד לאחר האל הקדוש". וכתב ה"מגן אברהם" (שם ס"ק ד), דלא יעשו כן אלא אם כן לא יוכלו לגמור כל החזרה תוך זמן תפלה. והגאון חיד"א ב"קשר גודל" (סימן יח אות א) כתב, שהנהגים להקל בזה שלא בשעת הדחק אינם עושים כהוגן, שהרי מרן הבית יוסף כתב שהיה מנהג בצפת לעשות כן במנחה וגזרו נידוי על זה. וכן מבואר בשו"ת המבי"ט (ג, סימן קצ), שאם אין סיבת אונס חייבים לחזור התפלה גם במנחה.

ואולם כמה מגדולי רבותינו הראשונים תקנו בכמה מקומות, דיתפללו תפלת מנחה ללא חזרת השליח צבור. וכן תקן רבינו

נג. תלמידו הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זלה"ה - "פאת שדך" (תפלה, עמ' קיד). וז"ל: "מה שיש מקומות שאין חוזרין התפלה למנחה, אין לו שום יסוד ולימוד זכות מצד הדין, אטו משום ביטול תורה מותר לעקור תקנת חכמים? ומו"ר מוהר"ר הג"ר אליהו הכהן דושניצער זצ"ל היה מצטער על כך, אבל לא ביטל הנהגה זו אפילו במקומו" עכ"ל.

כידוע מנהג הישיבות בליטא לפני מלחמת העולם השניה [ולאחריה בחלק מהישיבות], עפ"י הוראת גדולי ראשי הישיבות, להתפלל תפלת מנחה בקצרה, דהיינו שהשליח צבור מתחיל תפלת עמידה בקול רם, ואומרים קדושה עד האל הקדוש, ואח"כ מתחיל הקהל להתפלל. ונקראת בלשון העם "מנחה קצרה", ובלשון אשכנזי "אהויכע קדושה" [וראה בשו"ת "צפנת פענח" להגאון מראגטשוב (סימן לח) שכתב: "ואח"כ יאמר אחד השמונה עשרה עם קדושה בקול רם כמו שנקרא אהויכע קדושה"].

והנה בעיקר החיוב אם גם בתפלת מנחה יש דין חזרת השליח צבור, כבר כתב הרמב"ם (פרק ט מהלכות תפלה הלכה ה), שגם במנחה אחר שהתפללו הציבור תפלת הלחש, יש לשליח צבור לחזור התפלה בקול רם. וב"שלחן ערוך" (או"ח סימן קכד סעיף א) פסק: "לאחר שסיימו הצבור תפלתן יחזור שליח צבור התפלה, שאם יש מי שאינו יודע להתפלל, יכוין למה שהוא אומר ויצא בו".

וב"בית יוסף" (או"ח סימן רלד) כתב וז"ל: "מנהג האשכנזים שהשליח צבור חוזר תפלת

עז. מסר עוד, כי מרן ה"חפץ חיים" תלה פתק בישיבת ראדין בכל שנה בערב תשעה באב, שמי שקשה לו ללמוד דברים המותרים, יכול להקל ללמוד דברים שאסורים ללמוד בתשעה באב, מחצות היום ועד הלילה^{צב}.

יד אליהו

בביאורו לש"ע (סימן תריא ס"ק ג), וראה ב"משנה ברורה" (סימן תריא ס"ק ה) וב"שער הציון" (ס"ק ו) שהעתיק פירוש הר"ן ודעימיה^{קמד}.

צב. תלמידו הגאון רבי חיים קניבסקי זלה"ה - "דעת נוטה" (א, עמ' יא).

הנה דין לימוד תורה בתשעה באב עצמו הוא איסור ברור בש"ס ובפוסקים, דהרי איתא בתענית (ל): "תנו רבנן כל מצוות הנוהגות באבל נוהגות בט' באב... ואסור לקרות בתורה בנביאים ובכתובים, ולשנות במשנה בתלמוד ובמדרש ובהלכות ובאגדות". וכן נפסק בשלחן ערוך (או"ח סימן תקנד סעיף א). ולענין לימוד תורה בערב תשעה באב, כתב הרמ"א (סימן תקנג סעיף ב) "ונהגו שלא ללמוד בערב ט"ב מחצות ואילך, כי אם בדברים המותרים בט"ב". וב"דרכי משה" (שם ס"ק א) מציין מקורו ממנהגים למהר"א טירנא (עמ' עט) ומהר"ל (דף לב).

וטעם המנהג כתב ה"חתם סופר" בתשובה (או"ח סימן קנו): "הנה טעם המנהג לא נתפרש, ולפע"ד משום דכל מה שלומד מחצות ואילך, עדיין מחשבתו עליו והרהורו גביה בלילה,

הביא את דברי בעל הארח נאמן הנ"ל, וכתב שדבריו אלו כשגגה היוצאת מפי השליט, שלא צייתה התורה על עינוי בפועל, רק שלא יאכל ולא ישתה, דהיינו שישאר בשב ואל תעשה. ושכבר כתב ה"מנחת חינוך" (מצוה שיג), שאפילו ביום הכפורים אם מאכילים אותו דרך צינור המחובר אל הקיבה פטור. "סוף דבר לפע"ד אין ספק שמותר ליטול כדור כזה בערב יום הכפורים, ובפרט למי שהתענית קשה עליו ביותר מצוה קא עביד בזה". גם בשו"ת "ציץ אליעזר" (ז, סימן לב) כתב, שיש לפקפק הרבה על דברי הגאון רמ"נ אויערבך בזה, שהדבר ברור שאין כל חשש איסור בעשיית סגולות או בנטילת כדור בערב יום הכפורים שלא ירגיש את התענית, שאין איסור העינוי של יוהכ"פ אלא בעובר בקום ועשה וכמו שדרשו חז"ל עכ"ל^{קמג}.

[ובעיקר פירוש הגמרא שהתירו ביום הכפורים קניבת ירק, הנה הרשב"א (שבת קיד. ד"ה יום) והר"ן (שבת מב: בדפי הרי"ף, ד"ה גרסינן) פירשו להיפך מרש"י, דהתירו קניבת ירק כדי שלא יצטרך לתקן הכל בערב ותהא נפשו עגומה עליו. ולפירוש זה הסכים הגר"א

שיח אליהו

קמג. ובענין זה סיפר הגר"ח"ק, ששמע ב"ועד" שמסר רבינו לתלמידיו, שהעיד בשם החפץ חיים, שנתן עצה להקל תענית תשעה באב. אמנם העיר הגר"ח"ק על עצה זו בכתיב: "העצה לאלו שבלא"ה לא יוכלו לצום. ועי' רש"י שבת קטו.", והיינו ההוכחה הנ"ל מדברי רש"י, שהתירו ביום הכפורים קניבת ירק מן המנחה ולמעלה. וא"כ אין ההכרח שדעת החפץ חיים שאפשר לכתחלה להקל על הצום על ידי פעולות הקלה קודם הצום, אלא לאלה שבלאו הכי אינם יכולים לצום.

קמד. כן נשאל הגר"ח"ק: "שמעתי מהגה"צ ר' שלמה בלוך זצ"ל, שהחפץ חיים היה נותן עצה לפני תענית כדי שיוקל יותר, סימן שסבר שמותר הדבר"? והשיב: "נכון. הגה"צ ר' אליהו דושניצר זצ"ל סיפר בועד, כי החפץ חיים היה תולה פתק בישיבתו בראדין לפני תשעה באב, ובו היה כתוב ב' דברים. א' עצה להקל התענית, לשנות כוס תה מתוק מאד, ואח"כ כוס שני בלא סוכר כלל. ב' מי שקשה לו ללמוד דברים המותרים בערב ט"ב, יכול להקל ללמוד מה שרגיל בכל יום. אבל אין ראייה מזה, כי כתב העצה לאלו שבלא"ה לא יוכלו לצום". {דרך שיחה" (א, עמ' שפא)}.

#לו הוריו הצטיינו בצדקותם וביראת חטאם. אביו היה תלמיד חכם צנוע ומעלי. סיפרו עליו שהיה היחיד בעיירה שנהג לצום בכל שנה בתקופת השובבי"ם, אות לבעלי מדרגה ההולכים לפני האלקים, וכמנהג השרידים אשר ה' קורא³.

אביו רבי
אברהם יוסף
התפרנס מיגיע
כפו בעשיית שמן
פשתן והיה עוסק
בתורה בהתמדה
גדולה, תוך כדי
עבודתו בידיו היה
עוצר את השמן
וספר פתוח לפניו.

עיירת לומזה על גדות הנהר "נארווע". באדיבות: גנוך קידוש השם

הוריו הצדיקים הרבו במעשי חסד מופלגים. ביתם היה בית של חן וחסד במובן הטוב ביותר. במיוחד הצטיינו במצות הכנסת אורחים שהרבו בה במדה גדושה, הגם כי דירתם היתה קטנה והיו מטופלים בילדים, לא היה מעצור בעדם מלקיים מצות הכנסת אורחים. וספרו על יהודי אחד בעירם שהיה ערירי, חלה בשחפת, והיה זקוק לעזרה וטיפול, אולם כולם נמנעו מלהכניסו לביתם פן ידבקו במחלה, אך הוריו הצדיקים הכניסוהו לביתם ודאגו לכל מחסורו⁴.

בקטנותו התחנך ב"חיידר" המקומי, כשהתבגר מעט עדיין בהיותו ילד מופלא הסמוך לאיש, מעט קודם הגיעו למצוות, שלחו אביו

"בקטנותו התחנך ב'חיידר' המקומי" בנין הת"ת הגדול דעיירת לומזה

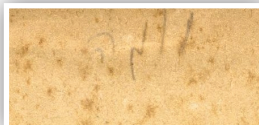
3. "זכרון יצחק" (עמ' 111).

4. עדות נכדת רבינו ע"ה.

כן סיפר תלמיד רבינו - הרה"ג ר' נפתלי הירץ רוגול זלה"ה, כי פעם התבטא אודותיו החפץ חיים כי הוא "משנה ברורה חיי", שהיה ממש העתקה של כל דבר שכתוב במשנה ברורה ונהג כך לפרטי פרטים⁸⁶. כיו"ב סיפר תלמיד רבינו - הרה"ג ר' שמואל ריבלין זלה"ה ששאלו פעם את החפץ חיים איזה דין ואמר לשואל: הסתכל נא בהליכותיו של המשגיח הרוחני של הישיבה הצדיק רבי אליהו דושניצר הכהן ותדע את הדין, כי הצדיק הזה הוא בבחינת "שלחן ערוך חיי" בכל הליכותיו⁸⁷.

פעם ביקר רבינו אצל החפץ חיים, ולאחר שהותו אצלו נפרד מרבו על מנת לנסוע לעיר שאויל, מקום מגוריו של הגאון המקובל שר בית הזוהר רבי שלמה עליאשוו בעל "לשם שבו ואחלמה" זלה"ה⁸⁸.

"משנה ברורה חיי" - ספר "משנה ברורה" מהדורת וורשא תרנ"ו, שהיה בחזקת אביו של רבינו רבי אברהם יוסף זלה"ה, ולאחמ"כ עבר לבנו - רבינו. בעמוד למעלה מופיע שם אבי רבינו: "אברהם יוסף בן אליעזר", ולמטה שם רבינו: "אלי" כ"ץ דושניצער". ספר זה עבר את ביקורת החפץ חיים משגיאות דפוס, מחשש גזל ואונאה, ובדף שלפני השער כתב הח"ח בכתי"ק "מוגה". באדיבות ווינרס - מכירות פומביות

⁸⁶ "תורת הח"ח"ג" (עמ' 38).

⁸⁷ "אור שמואל" (עמ' 312).

⁸⁸ נולד בשנת תר"ב בזאגר שבצפון ליטא לאביו רבי חיים חייקל ולאמו שהיו מגזע תרשימים. בהקדמתו לספרו כותב הלשם: "לפי מה שקבלתי מוקני משפחתי, הנני הן מצד אבי והן מצד אמי מגזע הארזי"ל, ומצד אחד הנני מגזע הרה"ק ר' שמשון אסטרפלד זצ"ל, אשר מהם יצא תורה ואורה לכל ישראל". עד י"ג שנה למד תורה אצל אביו. בגיל י"ג כיתת רגליו לעיר מינסק, שם קיבל תורה מאחד מגאוני הדור המפורסמים רבי גרשון תנחום בעל "אילנא דחיי", שבחר בו מכל בחורי הישיבה ללמוד עמו בחברותא. בהגיעו לפרקו נשא לאשה את בתו של ר' דוד פיין ז"ל מנכבדי העיר שאויל שבליטא. באותה תקופה התנהג הלשם בפרישות יתירה, הוא עזב את ביתו ונסע לטלו שם התגורר קרוב לעשר שנים והגה בתורה בהתמדה נוראה. בטלו קבע לימוד בחברותא עם הגאון רבי מאיר אטלס לימים רבה של שאויל, והגאון רבי צבי יהודה רבינוביץ תאומים לימים רבה של ראגולי. כן התקרב לרבה של העיר הגאון רבי יוסף רייזין בעל "עדות ביהוסף". באותם שנים למד לילות כימים, ואף הרבה לעסוק בנסתרות התורה. לספרו בחכמת הקבלה קרא בשם "לשם שבו ואחלמה", ולימים סיפר לנכדו הגרי"ש אלישיב שמתחלה היה בדעתו לקרוא לספריו "בנין שלמה", אך הראו לו אות משמים לקרוא לספר בשם "לשם שבו ואחלמה". אחרי עשר שנות ישיבה בטלו, חזר לשאויל ושימש כדיין בעיר, בזמן כהונתו של הגאון רבי יוסף זכריה שטרן, אבל אחר זמן מועט חזר בו מטעם הכמוס עמו, ומאז והלאה משך ידו מכל תפקיד ציבורי. בזמן מלחמת העולם הראשונה (תרע"ד והלאה) נדד לתוככי רוסיה לעיר הומל, מקום בו חתנו הגאון רבי אברהם אלישיב שימש כרב.

בשנת תרפ"ד התגשמה שאיפתו הטהורה ועלה ארצה כשמתלויים אליו חתנו הגאון רבי אברהם אלישיב ורעייתו ובנם יחידם הגרי"ש אלישיב. עם עלותו לירושלים, דבקו בו גם גדולי חכמיה ומקובליה. בעל

דע מה שתשיב

מפעם לפעם היה מדבר עם תלמידיו בערכי אמונה בה' ובתורתו, בהשגחה פרטית, שכר ועונש, תורה מן השמים ודרכי השגה בכבשוננו של עולם. למרות אמונה זכה שהיתה מובלעת בדמו, ידע והכיר את גווני החיים והמציאות מתוך ראייה מפוכחת, ולכן דאג להשריש בלבבות תלמידיו את יסודות האמונה במי שאמר והיה העולם, כדי שיהיו בידם כלים להתמודדות החיים. ובשיחה שמסר לפני תלמידיו ביסודות האמונה אמר בתחלת דבריו: "אני יודע שאתם לא צריכים זאת, אבל הרי אח"כ נפגשים עם כל מיני אנשים, ודע מה שתשיב וכו'" ²⁷⁶.

תלמידי ישיבת לומזה ורבניה בשנת תרפ"ח, במרכז התמונה רבינו

רבינו: "זאנא זעירא יכול להעיד על הגאון ר' שמואל יפה זצ"ל שכמעט לא הופיע בשום אירוע רבני חוץ מההכרחים ביותר, וגם בהם קיצר. מיעט לקבל עליו סידורי חופה וקדושין ושאר כיבודים. וכשנכנסו לביתו תמיד החזיק בידו גמרא וראשונים וחלק מש"ע. גם בחליו אשר מת בו בב"ח הדסה ת"א היתה הגמרא בידו ללמוד בה תדיר, ונלב"ע בחוהמ"פ ביום הולדו שהקב"ה משלים שנותיהם של צדיקים מיום ליום (קדושין לה)."

ועוד המשך לדבריו של רבינו על אופי הלימוד בישיבת וולוז'ין כתב: "זמורי ורבי הגאון הגדול ר' ראובן כ"ץ זצ"ל הרה"ר והר"מ דישיבת לומזה בפ"ת היה רגיל לדרוש: בישיבת ואלאז'ין אם הישיבות הנהיג רבינו הגדול ר' חיים ולואז'ין שיתקבלו רק שקדנים, היינו שילמדו בכל שעות היום שבהם ניתן ללמוד ויתפללו בזמן ובצורה הנכונה מלה במלה ובכוונה ויאכלו וישתו בזמן ג' ארוחות וישנו במדה הנצרכת וכל שאר ג' הסדרים בקר ואחה"צ ולילה יישמרו כראוי בלי שום ביטול תורה".

276. "חנוך לנער" (עמ' כב).

שעו

אדרת

ארחות ותולדות

אליהו

פרקט

פה קדוש

קדשוהו שמים

התואר "פה קדוש" שבו כונה רבינו, קיבל הסכמה משמים, היה זה בעת שנשלח רבינו ע"י מרן ה"חפץ חיים" עם סגל בני עליה להוציא את ה"דיבוק" מנערה חולנית (ראה לעיל פרק ג באריכות), כפי המסורה בידו, שמעו אנשים באותו מעמד את קול הנפש המגולגלת שקילסה לרבי אליהו בתואר שמקלסין אותו במרום "פה קדוש".

אלא שרבינו כשם שהיה "אהוב למעלה", כך היה "נחמד למטה", ובלא שנזדקק לאותו חזיון, נודע ונתפרסם אף בקרב החיים - גדולי דורו, תלמידיו ומעריציו, כאיש בעל פה קדוש וטהור, פה שלא דיבר דברים בטלים ובודאי לא דברים אסורים, לא הוציא לשון הרע ורכילות ושקר או דיבורים שאינם ראויים לתלמיד חכם, אש אוכלת היתה סביבו ולא נתן לאף אחד מסביבתו לדבר לשון הרע, וכל שכן שנרתע כולו מבזיון תלמידי חכמים ודיבורים על גדולי ישראל והתערבות במחלוקת בין ההרים הגדולים, תמיד דן לכף זכות ולימד סגוריא.

ברוחו פי שנים

עיקר חינוכו במדה מופלאה זו, קיבל בראדן ממרן ה"חפץ חיים" ששימש לו דוגמא אישית משך כל ימי חייו. אם תימצא, המעשה הבא יעיד עד כמה עמדה דמות דיוקנו של רבו לנגדו וליוותה אותו על כל צעד ושעל:

בשנת תרצ"ו עלה לא"י חתנו הגאון רבי גרשון חנוך פישמן זלה"ה לאחר שכינה כרב דרוטקי, חותנו הלא הוא

מסמך מרבינו בו מבקש רשיון עליה ואיחוד משפחות עם בתו וחתנו הרח"ג פישמן ושני ילדיהם. בטופס הבקשה מופיע מידע על רבינו, הכותב כי הגיע לארץ בחודש דצמבר 1925 באניה טורונטו, וכי הוא מתפרנס מ"הנהלת ישיבה" ומשכורתו החדשית שמונה לא"י. במסמך מתחייב רבינו לדאוג לפרנסת קרובי משפחתו, מבלי שיהיו זקוקים לעזרה של איהו מוסד כלשהו. בהמשך המסמך חתימות עדים המאשרים את נכונות הבקשה, תלמידיו רבי אלתר וילמובסקי [לימים: מרבני ארה"ב] ורבי יוסף ישמח. באדיבות: קדם - בית מכירות פומביות

מחלקת העליה וההגירה של הסוכנות היהודית לארץ ישראל ירושלים

טופס בקשה
עיד רשיון עליה בשביל קרוב מחוץ לארץ

מסמך מרבינו בו מבקש רשיון עליה ואיחוד משפחות עם בתו וחתנו הרח"ג פישמן ושני ילדיהם. בטופס הבקשה מופיע מידע על רבינו, הכותב כי הגיע לארץ בחודש דצמבר 1925 באניה טורונטו, וכי הוא מתפרנס מ"הנהלת ישיבה" ומשכורתו החדשית שמונה לא"י. במסמך מתחייב רבינו לדאוג לפרנסת קרובי משפחתו, מבלי שיהיו זקוקים לעזרה של איהו מוסד כלשהו. בהמשך המסמך חתימות עדים המאשרים את נכונות הבקשה, תלמידיו רבי אלתר וילמובסקי [לימים: מרבני ארה"ב] ורבי יוסף ישמח. באדיבות: קדם - בית מכירות פומביות

שם	תאריך	מקום	חתימה
Rutka Kossaki Siemia	27	37	Rabbi Gershon Fishman
Lemna Poland			
שם	תאריך	מקום	חתימה
Abraham Moshe	2	11	
שם	תאריך	מקום	חתימה
Bara	29	1884	
שם	תאריך	מקום	חתימה
Ravke	5	1884	
שם	תאריך	מקום	חתימה
Chana	60	1884	

ישמח לב מבקשי ה'

הופיע ויצא לאור הספר שדב"ם ציפו לאורו

אדרת אליהו

אוצר בלום של הנהגות והליכות,
פסקים וחידושים
שחלקם הגדול רואים אור לדאשונה זה עתה
משלחנו של מרן הגאון
רבי אליהו דושניצר זצוק"ל

ותוכו רצוף הליכות קודש והנהגות רבותיו מרנן
ה"חפץ חיים" וה"חזון איש"
עם הרחבת וביאור הדברים במקורם

ובצידוף לקט הערות מאת תלמידו המובהק
מרן הגאון
רבי חיים קניבסקי זצוק"ל

ונלוה אליו סדר תולדות חייו הכולל ביוגרפיה
אותנטית ומקיפה על תחנות חייו
בלומזה, ראדן ופתח תקוה, ומפעליו הברוכים
מלווה בתמונות ומסמכים נדירים

מעוטד בהסכמת גדולי הדור

להשיג בחנויות הספרים. הפצה: יפה נוף
לפרטים נוספים: 052-7682413 מייל: adratkodesh@gmail.com

טקסט רץ. הוצאה לאור

039-111-444

www.textratz.co.il

מחברי הספרים כבר יודעים